

Костянтин Марисюк

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права і процесу
marysyuk@i.ua

III Міжнародний тюремний конгрес 1885 року

© Марисюк К., 2017

Аналізуються питання, пов'язані з діяльністю III Міжнародного тюремного конгресу, який проходив у Римі у 1885 р. Досліджено склад учасників останнього, основні ідеї, висловлені на ньому, та рішення, ухвалені у результаті його проведення. Особливу увагу звернено на питання попередження злочинності неповнолітніх.

Ключові слова: покарання; конгрес; безпека; злочин; злочинець.

Константин Марисюк

III MEЖДУНАРОДНЫЙ ТЮРЕМНЫЙ КОНГРЕСС 1885 ГОДА

Анализируются вопросы, связанные с деятельностью III Международного тюремного конгресса, который проходил в Риме в 1885 г. Исследовано состав участников, основные идеи, высказанные на нем и основные решения, принятые в результате его проведения. Отдельное внимание обращено на вопросы предупреждения преступности несовершеннолетних.

Ключевые слова: наказание; конгресс; безопасность; преступление; обязанности; преступник.

Konstantin Marysyuk

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Sc. D., Prof.

THIRD INTERNATIONAL PRISON CONGRESS OF 1885

The article is devoted to analysis of issues related to the activities of the third International prison congress held in Rome in 1885. Studied the composition of the final participants, the main ideas expressed therein and the decisions taken as a result of his conduct. Special attention is paid to the prevention of juvenile crime.

Key words: punishment; congress; safety; crime; criminal.

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічних перетворень, побудови правової, демократичної держави перед кримінально-виконавчим правом постало нове завдання: перетворення системи виконання покарань відповідно до реалій, що склалися; підвищення її відкритості; посилення охорони прав, свобод та законних інтересів засуджених; залучення до участі у їх виправленні органів державної влади, інших державних та громадських інституцій, а також

окремих громадян. Особливого значення ці напрямки розвитку кримінально-виконавчого права набули у зв'язку з інтеграцією України до Європейського Союзу. На вивчення одного з етапів міжнародного співробітництва у галузі кримінальних покарань, а саме – на питання, пов'язані з функціонуванням III Міжнародного тюремного конгресу 1885 р., та з найзначущішими рішеннями, прийнятими на ньому.

Аналіз дослідження проблеми. До питань, пов'язаних з діяльністю та рішеннями III Міжнародного тюремного конгресу у м. Парижі, зверталось мало дослідників, передусім учасників цієї події або ж науковців того часу. Що ж стосується сучасних науковців, то вони звертали увагу на рішення згаданого Конгресу побічно (наприклад, І. Богатирьов, Т. Денисова, А. Степанюк, Ю. Толстенко), або ж досліджували лише якісь вузькопрофільні питання (наприклад, В. Пальченкова, М. Раттур).

Незважаючи на наявність певної кількості публікацій із задекларованих у назві наукової роботи питань, повною мірою проблеми досі не були предметом самостійних наукових розвідок вітчизняних науковців.

Мета роботи. Усвідомлюючи, що у межах однієї короткої публікації з'ясувати усі проблемні питання з теми, фактично неможливо, зосередимо увагу на найважливіших, з нашого погляду, моментах, залишивши інші для подальших наукових розвідок.

Виклад основного матеріалу. Другий етап міжнародного співробітництва держав з пенітенціарних проблем розпочався у 1872 р. з діяльності Першого Міжнародного тюремного конгресу т. зв. Другої серії і характеризувався участю у їх підготовці і проведенні офіційних представників багатьох держав, а також їх конструктивно-практичною спрямованістю. Усього було проведено дванадцять Міжнародних тюремних конгресів Другої серії, а саме у: Лондоні (1872 р.), Стокгольмі (1878 р.), Римі (1885 р.), Петербурзі (1890 р.), Парижі (1895 р.), Брюсселі (1900 р.), Будапешті (1905 р.), Вашингтоні (1910 р.), Лондоні (1925 р.), Празі (1930 р.), Берліні (1936 р.) та Гаазі (1950 р.) [1, с. 246].

Третій Міжнародний тюремний конгрес Другої серії відбувся у Римі у листопаді 1885 р. Головуючим на ньому був обраний прем'єр-міністр Італії А. Депретіс. Щодо віце-головуючих, то з метою усунення можливих суперечностей та непорозумінь, було прийнято рішення щодо обрання по одному представнику від кожної з офіційних делегацій.

Усього на Римському конгресі були присутніми 246 представників (з них – 95 іноземців від 18 держав). Традиційно засідання Конгресу відбувались у трьох секціях, а саме: кримінальне право, тюремно-адміністративні питання, питання попередження злочинності.

На розгляд Конгресу було винесено 21 питання.

Так, увагу учасників привернули питання праці засуджених, оплати за неї, а також особливості організації праці різних категорій засуджених. Наголошено було на необхідності якомога швидшого реформування та облаштування місць відбування покарання у вигляді позбавлення волі та виправних притулків [2, с. 81].

Не менш значущим можна вважати й питання про роль громадських організацій у виховній роботі з засудженими та у наданні їм пенітенціарної допомоги. Було розглянуто питання про спостережні комісії та ради, а також рекомендовано створювати при кожному з місць відбування покарання у вигляді позбавлення волі спостережно-підкувальні комітети [3, с. 36]. Делегати Конгресу прийняли резолюцію, згідно з якою відвідування тюрем представниками товариств патронату та благодійних організацій мало бути дозволене і навіть повинно було заохочуватись, але виключно за умови дотримання усіх внутрішніх правил. Окремо наголошувалось на необхідності максимально вільного спілкування представників патронату із засудженими.

У продовження зазначеного питання було поставлено на обговорення пропозицію щодо необхідності створення у кожній державі спеціальних притулків для осіб, звільнених з місць позбавлення волі, для подальшої ресоціалізації останніх. Цікаво, що думки делегатів кардинально

розділилися. Одна частина виступила проти такої пропозиції, хоча більшість винесла останню на пленарне засідання. На останньому засіданні опоненти згаданої резолюції змогли знайти доволі серйозні аргументи на свою користь (пояснюючи, наприклад, що такі притулки сприятимуть спілкуванню колишніх засуджених і впливатимуть на процес виправлення останніх) та домоглися відхилення останньої.

Одним із центральних питань III Міжнародного тюремного конгресу 1885 р. було обговорення альтернатив короткострокового ув'язнення, замість нього пропонувалось застосовувати штраф, судову догану, примусові роботи без позбавлення волі, обмеження у виборі місця проживання.

Учасники досліджуваного Конгресу звертали велику увагу на питання судового розгляду справ про неповнолітніх, які вчинили злочинні діяння. Делегати звернулися до питання про права кримінального суду під час скерування неповнолітніх у виправні або виховні заклади у разі виправдання у зв'язку з відсутністю розуміння, а також у разі засудження останніх до покарання у вигляді позбавлення волі. У той самий час суддя міг звільнити неповнолітнього від утримання у цих установах, якщо перестануть існувати обставини, які викликали підстави для цього поміщення, або ж таке перебування може бути скорочене через дострокове звільнення неповнолітніх, але зі збереженням права нагляду за ними з боку компетентних інституцій [4, с. 42].

Учасники Конгресу визначили, що питання про організацію виховання неповнолітніх повинні вирішуватись судом.

У разі засудження неповнолітнього до покарання у вигляді позбавлення волі, судді мало бути надане право заміни згаданого покарання покаранням у вигляді перебування у виховній або виправній установі.

Висновок про необхідність попередження злочинності призвів до рішення про майбутнє розширення програм конгресів і вихід останніх за межі виключно пенітенціарної проблематики. Так, учасники наголошували на необхідності звернення особливої уваги на питання попередження жебрацтва, бродяжництва, а також інших умов, що сприяють вчиненню злочинів [5, с. 72].

Варто звернути увагу на те, що паралельно з III Міжнародним тюремним конгресом, у Парижі проходив ще й I Міжнародний конгрес кримінальної антропології. Учасники обох конгресів мали можливість ознайомитись із новітніми технологіями у сфері тюремної справи, тюремної антропології, пенітенціарної психології та педагогіки. Згаданим правом скористалось доволі багато учасників, у зв'язку з чим учасники обох конгресів змогли заслухати доповідь французького криминолога А. Лакассаня, автора знаного твердження: "...кожне суспільство має таких злочинців, яких воно заслуговує". Саме тут він презентував свою концепцію т.-зв. "соціального детермінізму злочинності".

Цікаво, що III Міжнародний тюремний конгрес 1885 р. продовжив традиції свого попередника та поєднав свої офіційні засідання з виставкою виробів праці засуджених (переважно неповнолітніх) та зразків одиночних камер (усього 38 типів) у натуральну величину, з усіма деталями освітлення, опалення, засувів, умеблювання та одягу. Свої вироби серед інших представили Варшавська колонія "Стедзенець", Московський міський Рукавішніковський притулок, Санкт-Петербурзька колонія, Саратовський навчально-виправний притулок та ін.

Окрасою Конгресу учасники визнали відкриту лекцію А. Бертильона щодо наукових способів визначення рецидиву шляхом антропометричних вимірів.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що III Міжнародний тюремний конгрес 1895 р. відіграв надзвичайно важливу роль у становленні міжнародного співробітництва у сфері виконання покарань, не лише врегулювавши значний перелік питань, а й заклавши істотне підґрунтя для подальшої діяльності у цьому напрямку, особливо у частині попередження злочинності.

1. Толстенко Ю. Генезис международного сотрудничества в пенитенциарной сфере / Ю. Толстенко // Закон и жизнь. – 2013. – №10. – Ч. 2. – С. 244–247. 2. Раттур М. Забота о детях как сфера общественной деятельности: изменение социальной реальности в Российской империи

во второй половине XIX века / М. Раттур // Ученые записки Российского государственного социального университета. – 2013. – № 1. – С. 77–83. 3. Пальченкова В. Запровадження основ громадського контролю у рішеннях Міжнародних пенітенціарних конгресів (друга половина XIX – початок XX ст.) / В. Пальченкова // Держава та регіони. Серія Право. – 2012. – № 3. – С. 34–40. 4. III Международный конгресс в Риме // Постановления шести международных тюремных конгрессов и систематический указатель к ним. – СПб., 1904. – 92 с. 5. Беляева Л. Международные пенитенциарные конгрессы и развитие учения о воспитании несовершеннолетних правонарушителей / Л. Беляева // Научно-практический журнал “Вестник института: преступление, наказание, исправление”. – 2012. – № 17. – С. 69–81.

REFERENCES

1. Tolstenko Ju. *Genesis mezhdunarodnogo sotrudnichestva v penitenciarnoj sfere [The Genesis of international cooperation in penal field]*, *Zakon i zhizn'*, 2013, Vol. 10. p. 2. pp. 244–247. 2. Rattur M. *Zabota o detjah kak sfera obshhestvennoj dejatel'nosti: izmenenie social'noj real'nosti v Rossijskoj imperii vo vtoroj polovine XIX veka [Taking care of children as a sphere of social activity: changing social reality in the Russian Empire in the second half of the XIX century]*, *Uchenye zapiski Rossijskogo gosudarstvennogo social'nogo universiteta*, 2013, Vol. 1. pp. 77–83. 3. Pal'chenkova V. *Zaprovadzhenija osnov gromads'kogo kontrolju v rishennjah Mizhnarodnih penitenciarних kongresiv (druga polovina XIX – pochatok XX st.) [Introducing the basics of public control in the decisions of the International Penitentiary Congress (second half of XIX – early XX centuries)]*, *Derzhava ta regiony. Serija Pravo*, 2012, Vol. 3. pp. 34–40. 4. *III Mezhdunarodnyj kongress v Rime [Third International Congress in Rome], Postanovlenija shesti mezhdunarodnyh tjuremnyh kongressov i sistematiceskij ukazatel' k nim*, Sankt-Peterburg, 1904. – 92 p. 5. Beljaeva L. *Mezhdunarodnye penitenciarные kongressy i razvitie uchenija o vospitanii nesovershennoletnih pravonarushitelej [International penitentiary congresses and the development of the doctrine about the education of juvenile offenders]*, *Nauchno-prakticheskij zhurnal “Vestnik instituta: prestuplenie, nakazanie, ispravlenie”*, 2012, Vol. 17. pp. 69–81.

Дата надходження: 28.02.2017 р.